

Справа «Лоїзиду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey)

У рішенні, ухваленому 18 грудня 1996 року. у справі *«Лоїзиду проти Туреччини»*, Суд відхилив попередній протест уряду проти розгляду скарги в Суді в зв'язку з тим, що вона стосується подій, які мали місце до визнання Туреччиною його юрисдикції, а також постановив, що:

- мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції в частині відмови заявниці в доступі до її власності в північній частині Кіпру та наступної втрати контролю над нею;
- не було порушення права заявниці на повагу до її житла згідно зі ст. 8 Конвенції.

Питання стосовно сатисфакції відповідно до ст. 50 Конвенції було визнане Судом як таке, що його поки слід відкласти.

Обставини справи

Заявниця, п. Тітіна Лоїзиду, – громадянка Кіпру. Вона виросла в Кіренії, на півночі Кіпру, де володіла ділянкою землі. У 1972 році вона одружилася та переїхала з чоловіком до Нікосії. Від 1974 року її не допускали до вищезгаданої власності у зв'язку з присутністю турецьких військ на території Кіпру.

19 березня 1989 року грецько-кіпріотська жіноча група «За повернення жінок додому» організувала марш, проголосивши намір перетнути демаркаційну лінію, встановлену турецькими військами. Від Нікосії демонстранти прибули до селища Лімбія, де група змогла перетнути буферну зону та лінію турецьких військ. Кілька жінок, у тому числі пані Лоїзиду, були заарештовані поліцейськими турецької спільноти. Того ж дня їх було звільнено посадовими особами ООН у Нікосії та переправлено на грецьку частину Кіпру.

Зміст рішення Суду

Турецький уряд стверджував, що заявниця назавжди втратила право власності до прийняття Туреччиною Декларації від 22 січня 1990 року про визнання юрисдикції Суду згідно зі ст. 46 Конвенції.

Суд визнав, що застосовуване ним право визнає концепцію тривалого порушення Конвенції. Ця справа, в принципі, стосується порушень тривалого характеру за умови, якщо все ще сприймати п. Лоїзиду як законну власницю землі.

Турецький уряд висловив думку, що заявниця втратила право власності 7 травня 1985 року внаслідок дії ст. 159 Конституції Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК), яка передбачала експропріацію власності в межах її кордонів, що вважалася залишеною після 13 лютого 1975 року.

У цьому контексті Суд взяв до уваги резолюцію 541 (1983) Ради Безпеки ООН про визнання незаконним утворення ТРПК і заклик Ради Безпеки до всіх держав не визнавати жодної Кіпрської держави, окрім Республіки Кіпр. Подібний заклик містився в резолюції 550 (1984) Ради Безпеки. Комітет міністрів Ради Європи в своїй резолюції від 24 листопада 1983 року також засудив проголошення цієї державності та закликав усі країни відмовити ТРПК у визнанні. Таку ж позицію зайняла Європейське Співтовариство та Комітет голів урядів. Більше того, лише кіпрський уряд був визнаний міжнародною спільнотою як уряд Республіки Кіпр в контексті встановлення з ним дипломатичних і договірних відносин і роботи міжнародних організацій.

На думку Суду, принципи, що лежать в основі Конвенції, не можуть бути витлумачені та застосовані у вакуумі. Беручи до уваги спеціальний характер Конвенції як угоди з прав людини, при її застосуванні мають братися до уваги всі відповідні правила міжнародного права при вирішенні спорів, що підпадають під її юрисдикцію.

У цьому аспекті очевидно, що міжнародна практика та різноманітні поважні резолюції свідчать про несприйняття міжнародною спільнотою ТРПК як держави відповідно до міжнародного права та про те, що Республіка Кіпр залишається єдиним легітимним урядом Кіпру. У зв'язку з цим, Суд вирішив не надавати юридичного значення ст. 159

Конституції ТРПК для цілей Конвенції, тому пані Лоїзиду не може вважатися такою, що втратила своє право власності.

Оскільки жоден інший факт, повідомлений Туреччиною чи знайдений Судом, не засвідчує, що заявниця втратила право власності на землю, її слід вважати законною власницею згідно зі ст. 1 Першого протоколу і ст. 8 Конвенції. Отже, заперечення *ratione temporis* було відхилене Судом.

Суд зауважив, що концепція юрисдикції не обмежувалася національною територією. Зокрема, відповідальність держави-учасниці настає від моменту здійснення нею фактичного контролю над територією, захопленою внаслідок військової акції.

У цій справі Суд визнав важливим факт визнання урядом Туреччини на ранній стадії розгляду справи того, що втрата п. Лоїзиду контролю над її власністю була наслідком окупації турецькими військами північної частини Кіпру та встановлення там ТРПК. Більше того, не заперечувався факт чинення перешкод з боку турецьких військ для доступу заявниці до її власності. З точки зору Суду, очевидним видається факт контролю Туреччини над північним Кіпром з огляду на значну кількість солдат, залучених до операції. Обставини справи засвідчують відповідальність Туреччини за політику та дії ТРПК. Таким чином, відмова в доступі пані Лоїзиду до її власності на півночі Кіпру знаходиться в юрисдикції Туреччини згідно зі ст. 1 Конвенції, а Туреччина виступає відповідальною за це.

Суд не визнав за необхідне визначати, чи здійснювала Туреччина повний контроль над політикою та діями ТРПК або дослідити легітимність турецької інтервенції на острів у 1974 році.

Суд зауважив, що хоча п. Лоїзиду і залишалася законною власницею землі, від 1974 року вона фактично втратила весь контроль над нею та будь-яку можливість її використання. Тривала заборона доступу до власності призвела в кінцевому підсумку до порушення її прав, передбачених ст. 1 Першого протоколу.

Уряд Туреччини не шукав виправдання цьому порушенню, і Суд не знайшов жодної причини, яка б виправдовувала цілковите заперечення майнових прав п. Лоїзиду в формі повної та тривалої відмови в доступі до майна, а також свідомої його експропріації без компенсації. Тобто мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

П. Лоїзиду виросла в Кіренії. Після її одруження в 1972 році, вона переїхала до Нікосії та оселилася там, хоча й планувала жити в одному з будинків, побудованих нею на півночі Кіпру в 1974 році. Суд зауважив, що мало місце нечітке формулювання поняття «помешкання» у ст. 8 Конвенції, розширення якого призвело до долучення до нього землі, де планувалося побудувати житло для власного проживання. Цей термін не міг бути витлумачений як такий, що охоплює площу, де п. Лоїзиду виросла, та де її сім'я мала коріння, але не проживала пізніше. Згідно з цим не було порушення ст. 8 Конвенції.

Оскільки уряд Туреччини не коментував вимогу п. Лоїзиду щодо сатисфакції, Суд вирішив відкласти це питання та запропонував уряду та заявниці надати свої пропозиції в письмовій формі протягом наступних 6 місяців.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.